

Michel Huismans eerste schets voor
een nieuw stationsgebied in Heerlen

Kunstenaar tussen projectontwikkelaars

Michel Huismans ontwierp een nieuw stationsgebied voor Heerlen. Het 'Maankwartier' wordt nu daadwerkelijk gebouwd. Over de lelijkheid en gelijkvormigheid, ziel en rede, en hoe een kunstenaar verdwaalde in de wereld van het snelle vastgoed.

TEKST EN FOTO'S HANS VAN WETERING

‘Wij hadden het heel erg goed hier. Er waren hier zeven warenhuizen, terwijl Maastricht, dat had er geen. Maar toen sloten eind jaren zestig de mijnen. Wie wat kon, ging als de sodemieter weg. Er waren hier tientallen harmonieën, een bruisend verenigingsleven. Dat ging allemaal aan gort. Er zitten sindsdien zoveel gaten in de stad, en het grootste gat is het stationsgebied. Er zijn zoveel dingen verdwenen. Mensen lopen door zo’n stad en voelen dat. Het is zoals je in de lift kort naar een vrouw kijkt en gelijk denkt: Jezus, die heeft wat meegemaakt. Heerlen is het Detroit van Nederland.’

Kunstenaar Michel Huisman (Heerlen 1957), een hartelijke man met een warrig grijze haardos en zonnebril met felgele glazen (‘die heb ik al dertig jaar, zoets heb je wel nodig als je in Heerlen woont’) wacht me op aan de achterzijde van het station. Rond het station ligt een enorm terrein braak. Hier moet het dus komen, het ‘Maankwartier’: 90.000 vierkante meter vloeroppervlakte met daarop een trein- en een busstation, een ondergrondse parkeergarage, winkels, hotels en horeca, koop- en huurwoningen. Maar dat is maar een deel van het verhaal. Want het Maankwartier is vooral ook een visionair project dat nergens op lijkt, met wonderlijke details zoals hoge torens als broedplaats voor zeldzame vogels, en een ‘heliostaat’, een smalle hoge toren op het centrumplein waarin met behulp van spiegels het zon- en maanlicht wordt gevangen en omlaag geleid, dwars door een vijver die als een lichtgevende waterhemel op de onderliggende parkeergarage rust. Het Maankwartier moet Heerlen de waardige stadsentree geven die de stad nu nog ontbeert.

En het zijn niet slechts plannen, er staat ook al iets. Het nieuwe busstation – een gebogen stalen constructie die aan de overkapping van een laat negentiende-eeuws treinstation doet denken – is inmiddels in gebruik. Vlak naast het busstation staat de ‘Hoppenhof’, een voorheen afgrijselijk kantoorpand dat door Huisman in een wit paleis is omgetoverd, inclusief hoge bogen die zowel refereren aan de klassieke oudheid als aan de hoge mijnschachten van weleer.

Oprecht kwaad

‘Er lag een plan voor het stationsgebied,’ zegt Huisman, ‘dat was zo spuuglelijk. Ik ben toen een maquette gaan maken, als manifest. Dat is nu tien jaar geleden. Het was nooit mijn bedoeling om dat te bouwen. Ik liet de maquette hier en daar zien, en toen op een dag stond er plotseling iemand bij mij voor de deur en zei: “Meneer Huisman, wij willen dat project van u gaan bouwen.”’

We lopen door het centrum van Heerlen. Veel jaren-zeventigbouw, franchiseformules, winkels waar de oorspronkelijke negentiende-eeuwse pui uit is geramd ten faveure van een

‘Het is toch net of ze dat van 7500 meter naar beneden hebben laten sodemieteren?’

armetierige kunststoffen plaat. Op een van de drie grote pleinen in het centrum staan we stil bij een non-descript gebouw. ‘Moet je nou toch kijken,’ zegt Huisman, ‘het is toch net of ze dat van 7500 meter naar beneden hebben laten sodemieteren? Er moet nog een onzichtbaar deel onder de grond zitten. Twee lullige verdiepinkjes, en helemaal geen plint! Dit gebouw zit in de grond als het hemd in de broek van een boer, zo’n zweterig hemd, weet je wel? Zo staat het daar, zie je dat niet?’ Huisman lijkt oprecht kwaad bij de aanblik van weer een achteloos in elkaar geflanst kantoorpand of blinde muur: ‘Er is een soort rudimentaire eenzaamheid die je niet kwijt komt, die heeft te maken met bijvoorbeeld dat wat je hebt als je bij je oom en tante logeert, en je kunt ’s nachts niet slapen, en je gaat hun kamer in en je ziet iets dat je niet had mogen zien, en je kunt er niets aan doen, het is gebeurd. Dat heb ik als ik over straat loop. Dan denk ik, godverdomme, waarom moet dit zo tot me doordringen, waarom moet ik dat zo gezien hebben. Als dit de schoonheid is waar wij het mee moeten doen de komende eeuwen, dit soort ziellose, gemakzuchtige gelijkvormigheid, dan zijn we mooi klaar.’

Beetje in paniek

Terwijl we even later in zijn verlengde Volvo Transfer richting zijn huis rijden praat Huisman honderduit. Probleemloos schakelt hij daarbij tussen een onderwerp als het materiaal van een trapleuning, en de verhouding tussen linker en rechterhersen helft (‘eigenlijk zitten we in de grootste oorlog die er is, die tussen ziel en rede, tussen ondergaan en ondernemen’) of de stand van de beschaving (‘Johan Cruyff is nu geloof ik onze minister van Cultuur. Of heb ik het mis?’). Alles hangt met elkaar samen, en na een filosofische uiteenzetting volgt stevast een schaterlach. ‘Wat ik eigenlijk wil,’ zegt hij, ‘is een romantisch bombardement. We moeten nadenken over het verschil tussen flux en waarde, tussen een oplossing en een antwoord. Augusti-

nus, de middeleeuwse mysticus, die wist het al: het begint bij de ziel; en als we er niet uitkomen is de rede daar om de ziel een handje te helpen: verklaar mij wat mij overkomt.’ En zo kijkt Huisman naar de stad? ‘Zo is het.’ Er valt een stilte. Hij aarzelt, zegt: ‘Ik ben een beetje in paniek, een beetje zweterig bij het idee dat ik in één zin moet neerzetten wat ik nou werkelijk denk of geloof. Het overkomt mij dat ik mijzelf in één gesprek drie keer tegenspreek. Ik heb geen pasklaar antwoord, maar ik weet wel wat ik niet meer wil, en dat is: opportunisme, geldingsdrang, effect sorteren, winstookmerk, wansmaak, onbenul, onoprechtheid – ik heb er een heel lijstje van. En het begin van verandering is er ook al,’ zegt hij even later, ‘het Glaspaleis (een beroemd gebouw van architect Frits Peutz, red.) is opgeknapt, het Maankwartier wordt gebouwd. De projectontwikkelaars, de handige mannetjes, de uitponders die het hier hebben leeggehaald met hun snelle bouwplannetjes, die zijn nu wel uitgegeten. Het werd tijd om onze tranen te drogen, schone kleren aan te trekken en wat anders te gaan doen. En dat hebben we dus gedaan.’

Vervloekt

Bij zijn huis aangekomen heeft Huismans vrouw, kunstenares Deborah de Haas, koffie klaargezet op het terras. Er is kruisbessenvlaai. Een stevige bulterriër snuffelt aan mijn hand (‘Dit is Abel,’ zegt Huisman, ‘hij komt uit een familie van vechtersbazen, dus ik heb hem maar een losersnaam gegeven.’). Terwijl Huisman even naar binnen verdwijnt, vraag ik zijn vrouw of ze niet het moment heeft vervloekt dat hij met dat Maankwartier begon en hij zich in de wereld van ambtenaren en projectontwikkelaars begaf. ‘Natuurlijk,’ antwoordt ze, ‘voor die tijd hadden wij een heel mooi mensenbestaan. Hij beelden maken, ik schilderen, drie kleine kinderen. Een heerlijk bestaan; zoals je denkt, zo moet het zijn, en dan opeens komt die bouwwereld over de vloer, ook letterlijk, want in het begin waren alle vergaderingen hier. Dat vond ik dan weer

belangrijk, dan wisten ze tenminste waar ze mee te maken hadden.'

'In de tuin staat een oude woonwagen,' vult Huisman even later aan, 'daar heb ik vaak vergaderingen gedaan, daar zaten ze dan, de ambtenaren, de ontwikkelaars, de jongens met de witte instappers, een Ferrari voor de deur.'

Hoe was het als kunstenaar tussen de projectontwikkelaars en de ambtenaren?

'Dat is zoals een hamster zich moet voelen in een tropisch aquarium. Dat is het ongeveer ja. Ik heb wel eens zo'n pak aangetrokken, met van die streepjes, en van die schoenen, maar dan sta ik voor de spiegel en is het net of ik naar Peter Timofeeff kijk.'

Maar in dit geval is de hamster toch zelf in het aquarium gesprongen?

'Nee, het is eigenlijk anders: het aquarium is over de hamster heen geplaatst. Het was vreemd. Ik heb jaren aan het Maankwartier besteed, in die tijd geen vrije kunst gemaakt. Het is een soort ballingschap uit de kunst. Zo zie ik het. Materie omgezet in een manier van nadenken.'

Wat bedoel je daarmee?

(schaterlach) 'Ja, wat bedoel je daar nou weer mee? Wat ik bedoel... Je kunt een plaat hout kopen en vervolgens bedenken wat je ermee gaat doen, maar dat is net zoiets als het voorlezen van een bladzijde uit het telefoonboek en zeggen dat het een gedicht is.' En dan, na een korte stilte: 'Het is fijn dat je een bandrecorder hebt, dan kun je het nog eens terugluisteren (schaterlach). Je stelt ook zulke moeilijke vragen, dat interesseert toch geen mens meer?'

We wandelen door de wilde achtertuin die nergens lijkt op te houden: een grote vijver, kronkelpaadjes, zeldzame bloemen ('Kijk uit, klein hoefblad!'). Abel scharrelt braaf achter ons aan. We hebben het over wat het nu precies is, dat Maankwartier van hem. Huisman is bij alles betrokken, tekent zelf de details, is erbij als in een fabriek een deel van een trap wordt opgeleverd. Maakt dat hem tot architect en het Maankwartier tot architectuur? 'Nee zeg, gadverdamme,' is zijn reactie. Stedenbouw dan? 'Ik heb geen flauw idee, hang er maar een kaartje aan.'

Je maakt toch stad?

'Ja oké, maar als je met iemand naar bed gaat, is het dan gelijk een hoer?'

Nee, maar het is wel seks.

'Ja, misschien heb je gelijk,' zegt hij na weer een stilte, 'dus het is wel stedenbouw. Heel droog gezien is dat het juiste antwoord. En daar voldoet het ook wel aan. Maar het is niet de intentie. Het is niet de intentie om iets te bouwen, maar om de stad te veranderen.'

Michel Huisman bij het stationsgebied

Mijn Maankwartier gaat niet over architectuur, helemaal niet, volgens mij niet, maar ik weet het niet zeker hoor, want het is wel seks, zoals jij net zegt.' Hij schaterlacht. 'Weet je wat het is, als je met iemand vrijt omdat je er zielsveel om geeft, of van wat heb jij het koud hè, wat hebben ze lang niet meer aan jou gezeten, ik noem maar wat, dan is dat iets anders dan: ik moet effe wat kwijt, ik heb er zin in. Veel belangrijker dan het proces of het gewenste resultaat is de intentie waar je er mee begint. Denk je niet?'

Je hebt het nu over liefde?

'We kunnen over liefde praten, maar dan wil ik er wel een definitie van. Voor mij is liefde

'Als ik over straat loop dan denk ik, godverdomme, als dit de schoonheid is waar wij het mee moeten doen de komende eeuwen, dit soort ziellose, gemakzuchtige gelijkvormigheid, dan zijn we mooi klaar'

de allerhoogste vorm van inlevingsvermogen, en kunst het opzettelijk gestalte geven daaraan.'

Dat vind ik wel een mooie.

'Ja, ik ook wel (schaterlach), heb je dat?'

Het Maankwartier is dus een daad van liefde?

'Ja, maar dat heeft al een keer zo in de krant gestaan en daar kreeg ik de kriebels van. Ik heb dat zelf gezegd, en het is ook echt hoe het voelt, maar als je dat een paar keer zegt krijgt het iets pervers, vind je niet?'

De slag om Nederland

▶ MAANDAG, NEDERLAND 2, 20.25-21.00 UUR

gerritsen

Ego

MIJN lenzen zitten in een doosje met twee vakjes. Vroeger zat de linkerlens in het groene vakje met een L erop en de rechterlens in het witte vakje met een R. Jaren geleden bestelde ik een nieuw type lenzen bij Pearl in de Kinkerstraat in Amsterdam. Toen ik ze op kwam halen kreeg ik ook een nieuw bewaardoosje. De kleuren waren omgewisseld. 'O nee,' zei ik tegen de verkoper, 'en dat was altijd zo handig, in één blik wist ik: groen, da's links, GroenLinks.' 'O,' zei hij alleen maar en hij lachte een beetje. En toen zei ik (en ik wist niet waar ik het over had, maar ik deed gewoon de toon na van iemand die weet waar ze het over heeft en dat moest kritisch zijn, want mensen die weten waar ze het over hebben zijn kritisch): 'Nou ja, GroenLinks is ook niet meer zo groen.' Het sloeg nergens op. Ik wist nagenoeg niets over het milieubeleid van GroenLinks toen, in vergelijking met het verleden. Ik wilde gewoon graag wat beweren. Dat realiseerde ik me heel goed toen ik de zin al had uitgesproken. Ik was bang dat de man me zou tegenspreken. Maar hij was verlegen en hij zei: 'O ja? Daar weet ik niet zoveel van.' Door zijn eerlijkheid voelde ik me pas echt dom. Ik grijnsde (misschien dacht de man wel dat ik meewarig naar hem lachte) en zei niets. Wat kon ik nog zeggen, zonder mezelf voor schut te zetten? Toen ik terug naar huis liep, voelde ik me een oplichter en dat was ik ook. Ik stelde me voor dat de man van Pearl nu op verjaardagsfeestjes herhaalde: 'Nou, GroenLinks is ook niet meer zo groen.' De wereld was er niet beter op geworden die dag. Als ik het voor het kiezen had, was ik een columnist met een visie op grote maatschappelijke vraagstukken. Lenzenverkopers zouden onder de indruk van mij zijn. Zij zouden mijn mening op verjaardagen herhalen en het zou de juiste mening zijn. Ik heb steeds minder het gevoel dat ik het voor het kiezen heb. Vaak vind ik dat niet erg. Maar soms speelt het ego op. Dan zou ik toch weer iemand willen zijn met een mening over het milieubeleid van GroenLinks. Ik zou nooit meer over mezelf willen schrijven. In godsnaam niet over mezelf. Maar ik overstijg mijn ego. Elke week.

■ ESTHER GERRITSEN